

שמות החודשים

טקסט 1

שמות החודשים בלוח העברי

בתקופת גלות בבל נהגו היהודים על פי הלוח הבבלי, ושמות החודשים שבלוח זה נתקיימו בידם גם לאחר מכן כששבו לארצם, כדברי חז"ל: "שמות החודשים עלו עמם מבבל" (ירושלמי ראש השנה פ"א, ה"ב).

שמות החודשים האלה בצורתם העברית הם: ניסן, באכדית nisanu; איר, ayaru; סיון, siwanu; תמוז, du'uzu; אב, abu; אלול, elulu; תשרי, teshritu; מרחשון, (w)arakh shamna; כסלו, kislimu; טבת, tebitu; שבט, shabatu; אדר, ad(d)aru.

רק אחדים מן השמות האלה משמעותם ברורה, כגון du'uzu – שם האל תמוז, אל האביב הצמיחה והפריין השומרי-בבלי (וכנראה לא הורגש בתקופה הבבלית החדשה מקורו האלילי של שם זה, שאלמלא כן בוודאי לא היה מתקבל בישראל, כשם שלא נתקבלו השמות הכנעניים שהיה בהם משום טעם עבודה זרה); elulu – טיהור וכפרה (?); teshritu – חנוכה (כהוראת השורש הארמי ש"י); (w)arakh shamna – ירח שמיני.

ליד השמות הבבליים שעדיין הורגשה זרותם בימים ההם, באים במקרא לפעמים גם מספריהם הסידוריים של החודשים, כגון "בחדש הראשון הוא חדש ניסן" (אסתר ג, ז); "בחדש השלישי הוא חדש סיון" (שם ח, ט); "בחדש העשירי הוא חדש טבת" (שם ג, יג); "חדש שנים עשר הוא חדש אדר" (שם ג, יג).

מתוך הערך "חֲדָשׁ", אנציקלופדיה מקראית, כרך ג, מוסד ביאליק 1958, עמ' 39

טקסט 2

שמות החודשים בלוח הכללי

כל שמות החודשים של הלוח היוליאני (והגרגוריאני) נקבעו בידי הרומאים הקדמונים. ומניין קיבלו אלה את השמות? מן האלים, כמובן, כמנהג הרומאים גם בעניינים שונים אחרים. אולם מלבד שמות האלים חדרו לתוך משפחת החודשים גם שמותיהם של שני קיסרים, שכן אלה נחשבו בעיני הרומאים לכעין אלים או חצאי אלים.

ואלה הם מקורותיהם של שמות החודשים בלוח הנוצרי:

1. ינוּאַר – על שם האל ינוס, אל השערים, הממונה על התחלות וסיומים;
2. פֶּבְרוּאַר – פירושו 'מטהר' בלטינית; ואכן ב-15 בחודש הזה חל חג הטיהור הרומי (של המקדשים);
3. מַאָרְס – על שם אל המלחמות מָרְס;
4. אֶפְרִיל – על שם אלת האביב אֶפְרִילִיס;
5. מַאי – על שם האלה מיה, בתו של האל אטלס, גם היא אלת האביב;
6. יוּנִי – על שם אלת הנישואים יונו;
7. יוּלִי – על שם יוליוס קיסר (100-44 לפני הספירה), שנולד בחודש הזה;
8. אוּגוּסְט – על שם הקיסר אוּגוּסְטוּס (30 לפני הספירה – 14 לספירה), יורשו של יוליוס קיסר;
9. סֶפְטֶמְבֶּר – פירושו "השביעי";
10. אוּקְטוֹבֶר – פירושו "השמיני";
11. נוֹבֶמְבֶּר – פירושו "התשיעי";
12. דֶּצֶמְבֶּר – פירושו "העשירי".

שמותיהם של ארבעת החודשים האחרונים נקבעו בזמן שהשנה הרומית הייתה בת עשרה חודשים; וגם כשנספו לשנה שני החודשים הראשונים – ינואר ופברואר – נשארו בכל זאת שמות החודשים כלפנים.

על פי ש' אבֶגֶל, גילויים וחיידושים, הוצאת עמיחי 1977, עמ' 195-196

שאלות הבנה [פרשנות והיסק - 1, 2, 3א; הערכה וביקורת - 3ב, 4]

1. שמות חודשים עשויים לציין מספר סידורי, עונה, דמות של אל. השלימו את הטבלה בדוגמאות מתוך שני הטקסטים (שם אחד יכול להופיע בשני מקומות בטבלה).

החודשים בלוח הכללי	החודשים העבריים	
		מספר סידורי
		עונה
		דמות של אל

2. קבעו "נכון" או "לא נכון" לגבי כל אחד מן ההיגדים א, ב, ג. בססו את קביעותיכם על הטקסטים:
- (א) שמות החודשים העבריים הנהוגים כיום שימשו מאז יציאת מצרים.
(ב) לפי המקרא, חודש תשרי הוא הראשון במניין החודשים העבריים.
(ג) חלוקת השנה לשנים עשר חודשים אינה החלוקה היחידה שהייתה נהוגה.
3. א. "משום טעם עבודה זרה" (טקסט 1, פסקה 3)
(1) אחת המשמעויות המילוניות של 'טעם' היא סיבה. הסבירו מדוע משמעות זו אינה מתאימה בהקשר זה.
(2) פירושה של "טעם" בהקשר זה (בחרו באפשרות הנכונה):
א. חוש (הטעם) / העדפה / דחייה.
ב. מה יכול להיות הגורם לאימוץ שמות החודשים הבבליים בקרב היהודים?
4. בתכתובת רשמית בישראל מקובל לכתוב הן את התאריך העברי הן את התאריך הלועזי.
א. מה יכולה להיות הסיבה לנוהג כתיבה זה?
ב. האם חשוב, לדעתכם, להקפיד על נוהג זה?

הבעה

5. בחרו שיר או יצירת אמנות (ציור או תצלום) הקשורים לעונת השנה האהובה עליכם. כתבו על העונה ועל הסיבות להעדפתכם אותה, ושלבו בדבריכם התייחסות לשיר או ליצירת האמנות.